

Богачова Ольга Сергіївна, Чухно Інна Анатоліївна
Харківський національний медичний університет, м. Харків

Актуальність та деякі аспекти розвитку вищої медичної освіти в Україні в сучасних умовах

Розвиток медичної освіти безпосередньо пов'язаний зі змінами, котрі відбуваються в житті суспільства, в першу чергу – в системі охорони здоров'я, що обумовлено прийняттям новаторських законів в 2017 році, які кардинально змінили її модель фінансування. Прийняття таких рішень потребує синхронізації реформ в напрямку змін в системі підготовки лікарів та інших фахівців, щоб забезпечити не тільки високу якість лікування, а й піклування про пацієнтів. А завданням медичної освіти, в свою чергу, має стати забезпечення громадян якісною медичною допомогою через високий рівень підготовки медичних фахівців. Актуальність цього напрямку наразі віддзеркалюється законодавчими та нормативними актами, які регламентують сферу вищої освіти в Україні (наприклад, Конституція України, закони України "Про вищу освіту", "Про освіту", Укази Президента України від 25 червня 2013 року N 344/2013 "Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року" та «Про вдосконалення вищої освіти в Україні» № 210/2020, Стратегія розвитку медичної освіти в Україні, 2019 рік та ін.) [1,2]. Водночас, на сьогодні, незважаючи на потужну мережу закладів вищої медичної освіти, в нашій країні ще не досягнуто того рівня фундаментальної та клінічної підготовки лікарів, який би повною мірою відповідав сучасним міжнародним стандартам.

Метою даного дослідження є виявлення основних проблем, які існують у вищій медичній освіті в Україні з подальшим пошуком шляхів їх вирішення.

Згідно з статистичними даними Центру медичної статистики МОЗ України за період з 2015 по 2020 рік кількість вступників до закладів вищої освіти за спеціальностями «Медицина» та «Педіатрія» зменшилася на 45% здебільшого за рахунок коштів фізичних осіб, так, за даними 2015 року за державний кошт

навчалися 4884 особи, а за контрактом - 2559. У 2020 році ці показники склали 3175 і 934 відповідно [3]. Така тенденція пояснюється введенням обмежень для вступу на медичні спеціальності: у 2018 році був запроваджений мінімальний рівень у 150 балів для предметів ЗНО, хоча це однозначно розцінюється як позитивний крок, спрямований на підвищення якості медичної освіти. Інший бік цього питання свідчить про те, що з кожним роком (після 2017 року) кількість вступників зменшувалась, в додачу до цього маємо відтік медичних кадрів за кордон та ситуацію з розповсюдженням COVID 19 – все це уже призвело до дефіциту фахівців – медиків в Україні. Натепер майже відсутня позитивна мотивація учнів та зниження престижності професії лікаря, а важливо, щоб в медицину йшли добре підготовлені та вмотивовані учні, це в майбутньому підвищить якість медичної допомоги та створить умови для формування нового професійного середовища [4, с.18].

Оцінка рівня підготовки студентів під час навчання та на післядипломному етапі (проведення ліцензійних іспитів КРОК) теж не є досконалою. Найвні справедливі нарікання як на процедуру тестування, так і на якість тестових завдань. Причинами цього можна назвати: обмеженість у фінансуванні, недостатній контроль якості тестових завдань, відсутність системи мотивації викладачів до складання якісних питань. З іншої сторони - проведені дослідження, що вказують на недостатній рівень підготовки здобувачів освіти. Така ситуація вимагає створення принципово нового незалежного зовнішнього оцінювання знань, яке, з одного боку, не допускатиме до лікарських професій того, хто не набрав мінімальну кількість балів, а з другого - стимулюватиме заклади вищої медичної освіти до змін навчальних планів для досягнення студентами відповідного рівня знань та практичних навичок [4, с.19-22].

Однією з основних проблем залишається фінансування вищої медичної освіти, яке, хоч і збільшується з кожним роком, та все одно залишається недостатнім для якісної підготовки кваліфікованих фахівців-медиків. Левову частку коштів більшості медичних закладів вищої освіти складають приватні, за рахунок навчання іноземців. Така тенденція має свою позитивну сторону –

більше можливостей для розвитку, покращення матеріальної бази, підвищення заробітних плат працівникам, але є й негативні аспекти – низький рівень попередньої підготовки вступників-іноземців, а згодом і зниження академічної вимогливості та низька кваліфікація при закінченні навчання; неповне задоволення потреб держави через орієнтацію на зовнішній ринок [5, с.4].

Дуже актуальною на даний час залишається проблема якості освіти та освітньої діяльності. Зміст освітніх програм потребує постійного оновлення, а знання та навички студентів не є в достатній мірі релевантними та сучасними. Існує провал в практичній роботі за рахунок дисбалансу між теоретичною та практичною підготовкою, обумовленою недостатністю баз та вимушеним введенням дистанційного навчання через розповсюдження COVID 19. Така розірваність між вищою освітою, практичною діяльністю та наукою пояснюється недофінансуванням університетів; невизначеністю майбутньої долі клінічних кафедр медичних вишів МОЗ України та медичних факультетів у закладах освіти МОН України, що призведе до порушення принципу медичної освіти – вчитися біля ліжка хворого; відсутністю у багатьох ЗВО власних університетських клінік – все це неминуче погіршить умови підготовки майбутніх лікарів та, в свою чергу, якість медичної допомоги населенню. Ситуацію погіршують явища академічної недобросовісності, що призводить до формування викривленого світогляду майбутніх фахівців та низька академічна мобільність як викладацького складу, так і студентства, як наслідок – низька включеність, а подекуди і ізоляція української науки від світової.

Відсутність достатнього рівня взаємодій між закладами вищої освіти, медичними закладами та органами влади призводить до зниження ефективності рішень медичних питань.

Вирішення даних проблем можливе за рахунок розроблення та реалізація дієвої та комплексної стратегії розвитку системи охорони здоров'я МОЗ України у співпраці з міжнародними експертами, одним із ключових напрямів якої має бути розвиток медичної освіти, науки, кадрових ресурсів. Основні напрями розвитку за даним документом в цій сфері мають бути спрямовані на:

підвищення якості додипломної освіти (якісний відбір студентів для навчання за лікарськими спеціальностями, підвищення якості незалежних оцінювань навчальних досягнень студентів, оновлення змісту освіти на основі досягнень доказової медицини та сучасної медичної науки); реформування післядипломної освіти (справедливий розподіл на інтернатуру, нормування її змісту, організація безперервного професійного розвитку, ґрунованого на міжнародних практиках); підвищення ефективності фінансування та управління (реалізація принципу автономності закладу вищої медичної освіти та зміна механізму фінансування); достатня увага до академічної культури (подолання академічної недоброчесності в науці та освіті, інтернаціоналізація медичної освіти); сприяння розвитку наукових досліджень шляхом покращення матеріальної бази та стимулювання науковців до проведення якісних досліджень з подальшою публікацією в міжнародних виданнях.

Шляхи розвитку та проблеми вищої медичної освіти слід розглядати комплексно, у їх взаємозв'язку як із розвитком вищої освіти так і системи охорони здоров'я в Україні та в світі.

Перелік використаних джерел:

1. Закон України «Про вищу освіту». (2014). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
2. Закон України «Про освіту». (2017). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
3. Центр медичної статистики України. Дані за період з 2015 -2020роки. <http://medstat.gov.ua/ukr/main.html>
4. Міністерство охорони здоров'я України. Стратегія розвитку медичної освіти України (2019). https://moz.gov.ua/uploads/1/8475-medical_education_analytics.pdf
5. Вітренко Ю.М., Ворона В.О. Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2031 роки. Економічний аспект. Вісник НАПН України, 2020, 2(2). С 2-15. <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-2-11-6>